

ΤΟ ΑΡΧΕΤΥΠΟ ΤΟΥ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΥ, του Καρλ Γιούνγκ

Ο ολοκληρωτισμός έχει πολλές μορφές. Υπάρχει ο ολοκληρωτισμός του κράτους, του κεφαλαίου, της θρησκείας, ενός πολιτιστικού ρεύματος, της κοινωνικής άποψης. Ο ψυχολόγος Καρλ Γιούνγκ, σε αυτό το βιβλίο, μας δίνει μια μοναδική οπτική γωνία για τον ψυχολογικό μηχανισμό του ολοκληρωτισμού.

Μακριά από την φιλελεύθερη ή την κομμουνιστική οπτική ξαφνιάζει τον ανυποψίαστο αναγνώστη που πιθανόν αγόρασε το βιβλίο επιθυμώντας να μάθει για το «**ξανθό κτήνος που σαλεύει**» έξω από αυτόν και τον απειλεί.

Όμως, ο συγγραφέας, έχοντας ζήσει την φρίκη των δύο παγκόσμιων πολέμων, μας προειδοποιεί πως ένα από τα βασικότερα συμπτώματα του ολοκληρωτισμού είναι η προβολή της «σκιάς» μας στον γείτονα, στο αντίπαλο κόμμα, θρησκεία, έθνος ή συνάνθρωπο.

Για τους όχλους σε εποχές κρίσης

Κάθε ανθρώπινο όν έχει μια «σκιά». «**Όλοι κλείνουμε μέσα μας έναν -στατιστικό- εγκληματία, όπως και έναν αντίστοιχο τρελό ή άγιο**». Η φύση του εντός μας θηρίου είναι η «**πανίσχυρη τάση για κυριαρχία**». Αυτή η τάση, είναι υπαρκτή σε όλα τα ανθρώπινα όντα. Επειδή αναγνωρίζεται μέσα μας και αντίκειται των νόμων

του κράτους και της θρησκείας, την αρνούμαστε και την απωθούμε από την συνείδησή μας. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι με αυτό τον τρόπο «ξεμπερδέψαμε». Απεναντίας αυτή η ανώριμη στάση απέναντι στην μοχθηρή όψη του εαυτού μας –η άρνησή της- έχει ως επικίνδυνη συνέπεια, να **«βλέπουμε στον αντίπαλο, τα δικά μας σφάλματα μεγαλωμένα σε απίστευτο βαθμό»**. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι άλλοι είναι άγιοι και εμείς οι κακοί αλλά ότι ο καθένας προβάλλει στον άλλο την σκιά του.

Όπως στη Γερμανία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου έτσι και σε κάθε λαό, **«η ήττα και η κοινωνική καταστροφή αυξάνουν το αγελαίο ένστικτο»**. Η **«έλλειψη προσανατολισμού στο συνειδητό, αντισταθμίζεται με το αρχέτυπο της τάξης στο ασυνείδητο»**. Μέσα σε συνθήκες απόγνωσης, πανικού και φόβου, ελκόμαστε από σύμβολα τάξης, από **«φύρερ»**, από **«σωτήρες»**, από μοντέλα **«ολοκληρωτικού κράτους»**, που **«θα αναλάβει την ευθύνη»** -για λογαριασμό μας. Αν όμως **«τα σύμβολα της τάξης δεν αφομοιωθούν από το συνειδητό, οι δυνάμεις που εκφράζονται μέσα από αυτά, θα συσσωρευτούν σε επικίνδυνο σημείο»**. Στις συνθήκες, διάχυτου φόβου, **«το άτομο εξαφανίζεται ολοκληρωτικά»**, και κυριαρχεί **«ένα γενικό αμόκ, μια παγκόσμια και μοιραία δύναμη, που ενάντια στην συντριπτική της επίδραση, το άτομο είναι ανίκανο να αμυνθεί»**. Αυτές οι συνθήκες δημιουργούν τους όχλους. Όμως, ο **«όχλος είναι από την φύση του πάντα ανώνυμος και ανεύθυνος»**. **«Μια τέτοια κατάσταση δημιουργεί τις προϋποθέσεις για το συλλογικό έγκλημα»**

Για τις μεγάλες ιδεολογίες

Συνέχεια έχουμε την ανάδυση νέων ιδεών. Έχουμε όμως την τάση να μετατρέπουμε τις ιδέες σε –ισμούς και σε «μεγάλα σωτήρια» σχέδια τα οποία όμως είναι πολύ μακράν της αρχικής ιδέας από την οποία εμπνεύστηκαν. Έτσι, το ότι **«το μεγάλο σχέδιο αποτυγχάνει, αυτό οφείλεται στο ότι ο άνθρωπος είναι μια αποτυχία. Γι' αυτό δεν χρειάζεται παρά κοινός νους για να αρχίσει κανείς να διορθώνει τον εαυτό του. Αλλά επειδή δεν μπορεί πια να βασίζεται σε εξωτερικές αυθεντίες, πρέπει να**

γνωρίζει και να κατανοεί την πιο ατομική και μύχια βάση της υποκειμενικής του ύπαρξης για να χτίσει τα θεμέλια του στα αιώνια δεδομένα της ανθρώπινης ψυχής».

«Η ορθολογική μας στάση θέλει να μας κάνει να πιστεύουμε ότι μπορούμε να κάνουμε θαύματα με τις οργανώσεις, με την επιβολή νέων νόμων, ή με παρόμοιες καλοπροαίρετες επινοήσεις. Αλλά, στην ουσία, το πνεύμα του έθνους μπορεί να αναθεωρηθεί μόνο με μια αλλαγή στην στάση του ατόμου».

Για την αναγκαιότητα της ατομικής αλλαγής

Οι συνέπειες από την δημιουργία συνθηκών όπου ο σεβασμός στο άτομο έχει χαθεί και αυτό «εξαφανίζεται ολοκληρωτικά», είναι η επικράτηση της «**επικίνδυνης ροπής προς την ομαδική ψυχολογία**». Συνέπεια της κυριαρχίας της ψυχολογίας του όχλου είναι ότι «**η αλλαγή του χαρακτήρα που επέρχεται με την ανάδυση των συλλογικών δυνάμεων είναι καταπληκτική. Ένα ευγενικό και λογικό όν μπορεί να μεταβληθεί σε έναν μανιακό ή σε ένα άγριο κτήνος**». Φυσικά, «**τίποτα δεν θα μπορούσε να εκραγεί από τα βάθη μας εάν δεν υπήρχε μέσα μας. Στην πραγματικότητα, ζούμε συνέχεια επάνω σε ένα ηφαίστειο**». Γι' αυτό ο «**κάθε άνθρωπος έχει χρέος να συνειδητοποιήσει και να μάθει να χειρίζεται**» την σκιά του.

Η ώριμη αντιμετώπιση των δυνάμεων του ασυνείδητου, «**είναι ένα πολύ δύσκολο έργο που απαιτεί μεγάλο βαθμό ηθικής ευθύνης. Σχετικά ελάχιστα άτομα μόνο είναι ικανά για μια τέτοια επίτευξη και αυτά δεν είναι πολιτικοί, αλλά οι ηθικοί ηγέτες της ανθρωπότητας. Η συντήρηση και η μεγαλύτερη ανάπτυξη του πολιτισμού στηρίζεται σε αυτά τα άτομα**».

“Το αρχέτυπο του Ολοκληρωτισμού”

Συγγραφέας: Carl Jung (Καρλ Γιούνγκ)

Εκδότης: Σπαγειρία

Μετάφραση: Σοφία Άντζακα

Σελίδες: 134

Ημ. Έκδοσης: 1/1/1990

**Αλέξανδρος Μπέλεσης,
Μέλος της ΜΚΟ Σόλων
info@solon.org.gr**

10 Μαρτίου 2011